

URBANI HIBRID U SAVREMENOM STANOVANJU**URBAN HYBRID IN CONTEMPORARY HOUSING**Filip Pajović, *Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad***Oblast – ARHITEKTURA**

Kratak sadržaj – Predmetni urbani hibrid je smešten u Železničkoj ulici u starom delu grada Novog Sada. Pored stanovanja dodatni programi koji su smešteni su komercijalni sadržaji, podzemna garaža, sport i rekreacija, obdanište i hotelski smeštaj. Bitnu ulogu igra javni prostor koji je formiran oko objekta i time doprinosi širem kontekstu.

Ključne reči: Kolektivno stanovanje, Hibridni objekti, Programska šema objekta.

Abstract: *The urban hybrid is located in Železnička street in the old part of the city of Novi Sad. In addition to housing, additional programs that are housed are commercial facilities, underground garage, sports and recreation, kindergarten and hotel accommodation. An important role is the public space that is formed around the object and thereby contributes to the wider context.*

Keywords: *Collective housing, Hybrid buildings, Schematic programs in architecture.*

1. UVOD

Gradovi su danas suočeni sa teritorijalnom ekspanzijom, prilivom stanovništva, rastrgnuti između socio-ekonomskih teorija i užurbanog traženja rešenja da se gradovi vrata na pravi kolosek. Red i plan kako dalje svakako je potreban u današnjim vremenima možda i najviše do sad. Svedoci smo da u poslednjih nekoliko decenija gradovi širom sveta doživljavaju enormne ekspanzije- donedavna sela poput Šenzena su prerasla u više-milionske gradove za svega 40 godina. Isti scenario se može dogoditi i na primerima manjih država, gradova i sredina. Stoga, neophodno je skalirati problematiku u jednu ili drugu stranu.

Grad Novi Sad je doživeo modernizaciju 60-tih godina prošlog veka. Do nedavna malo veća varošica dobija prostorno urbanistički plan koji će definisati i oblikovati budućnost grada. Probijeni su bulevi, isplanirane prostorne celine, naselja, zeleni blokovi i površine, smer u kom će buduće generacije moći da nastave. Kada se fokusiramo podceline tih planova, vidi se da je nivo mogućih intervencija raznovrstan. Ne ostaje sve na generalnom i detaljnom prostornom planu grada i pojedinačnih naselja, već je potrebno paralelno preći i na manju razmeru sagledavanja problema na nivou ulica i kreiranja novih modela [1].

NAPOMENA:

Ovaj rad proistekao je iz master rada čiji mentor je bila docent dr Saša Medić i komentor vanr. prof. dr Ivana Miškeljin.

2. KONTEKST_NOVI SAD I SAVREMENO STANOVANJE

Grad Novi Sad doživljava ekspanziju od 1950. godine. Taj period je najviše definisao grad kakav je danas i Novi Sad postaje jedan od ekonomskih centara. Modernizacija je u punom jeku, probijen je bulevar Oslobođenja, formiraju se Limanski blokovi, stvara se podloga za dalju izgradnju Novog Naselja, kao i Univerzitetski kampus, mostovi, kanal DTD i industrijska zona. Može se reći pravi savremeni grad.

Velika prednost Novog Sada je veličina. Danas zvanično broji sa aglomeracijom oko 340.000 stanovnika i prostire se na 700 km², dok građevinski rejon je na nešto više od 100 km². Kompaktna veličina, lako funkcionisanje i kretanje u gradu je bitna karakteristika i time se relativno ublažava međusobna udaljenost između kvartova. Grad kao takav ima potencijal da se decentralizovano razvija.

Centralno jezgro grada je sačinjeno od različitih planova i struktura. Visoka gustina stanovanja na maloj površini čini se da su sadržaji za svakodnevno funkcionisanje stanovnika ovih kvartova rastrkani gde god se moglo naći zgodno mesto. Nekontrolisana gradnja je dovela do povećavanja gustine i stvaranja efekta pretrpanosti, sa ulicama koje su vremenom postale „kanjoni“. U njima su do nedavno sa obe strane bile jednoporične kuće, a danas zgrade sa po nekoliko spratova.

Savremeni grad bi mogao da se razvija u nekoliko pravaca, zavisno od konkretnih nedostataka, potencijala i mogućnosti. Promena je moguća, ali je to dugotrajan proces pre svega u planiranju i izdvajanju prioriteta na tom putu. To je zajednički napor koji obuhvata arhitekturu, javne prostore, socijalnu jednakost, saobraćaj i sve prateće aspekte gradskog života [2].

Neki od relevantnih predloga sagledavaju grad kao homogenu celinu koja uvezuje niz različitih sadržaja. Ako bismo uzeli neko od naselja unutar grada ili više njih da uporedimo, uglavnom se može zaključiti da svako naselje unutar grada može nesmetano da funkcioniše kao celina, pod uslovom da je dobro isplanirano. Hibridni objekat kao podjedinka unutar takvog jednog kvarta može doprineti da se kvalitet života u njima podigne na viši nivo.

3. HIBRIDNI OBJEKTI U SAVREMENOM GRADU STUDIJA SLUČAJA

Prethodnih 100 godina svet je doživeo veliki napredak i radikalne promene u mnogo sfera života. Ubrzani razvitak kako metropola poput Pariza, Londona i Njujorka, tako i stupanje na globalnu ekonomsku scenu azijskih gradova

poput Singapura, Hong Konga i Pekinga dovodi do buma u izgradnji velikih objekata sa velikom gustinom stanovanja. Takva pojava se dovodi u vezu sa ubrzanim ekonomskim procvatom globalne ekonomije i pojavom novih centara, pre svega u Kini.

Na skupljim i premium lokacijama, gde su ograničenja pre svega u ceni zemljišta visina nije predstavljala problem. Vođeni tim razmišljanjem arhitekta i investitori su se priklonili konceptu da preklapaju i spajaju namene u jednu smislenu celinu, time povećavajući gustinu stanovanja i sadržaja koji bi inače bili raštrkani po gradu na različitim lokacijama. Takvo preklapanje sadržaja je evoluiralo u funkcionalnu i smislenu celinu koju definišemo kao hibridni objekat.

Kao rezultat svih parametara uključenih u promišljanje ovakvih hibrida, sa slobodom se može reći da je proces stvaranja važnije sagledavati kroz presek zbog izražene vertikalnosti koja je izazov kod ovakvih struktura u metropolitanskim gradovima u 21. veku. Sa pojavom povećane mobilnosti i lake dostupnosti, veliki gradovi postaju kolekcije individualnih programskih struktura. Tu stupa na snagu moderno planiranje i društvene promene koje promovisu segregaciju funkcija- stanovanje, rad, kupovinu i proizvodnju. Takva situacija nije samo u sklopu jednog objekta, već se prenosi i na nivoe gradskih zona ili četvrti [3].

3.1 Koncept uspostavljanja dobre prakse

Koncept hibridizacije potiče iz genetike, a odnosi se na ukrštanje različitih vrsta gena. Hibridni objekti su organizmi sa višestrukom razmenom između korisnika i neočekivanih potreba grada. Mešavina različitih namena je sistem koji treba da generiše i stimulise zapostavljene aktivnosti i time podiže nivo profitabilnosti. Ovakve objekte treba dizajnirati tako da podstiču mešavinu javnih i privatnih aktivnosti koje mogu da se nesmetano odvijaju unutar ovog sistema.

Fentonog katalog predstavlja sve dobre primere hibridnih objekata u SAD-u. U sklopu istraživanja je tvrdio da postoji jasna razlika između hibridne zgrade i objekata mešovite namene, koja leži u tome što su pojedinačni programi povezani jedan sa drugim i na taj način oni zajedno počinju da dele intenzitet [4].

3.2 Primeri hibridnih programa

Poslednjih nekoliko decenija raste interesovanje za hibridnim programima, što je u velikoj meri prouzrokovano olakšanim brojnim ekonomsko-političkim faktorima. Ekonomski prosperitet Azije i Bliskog Istoka je stvorio je klimu u kojoj je moguće uloženu investiciju značajno uvećati iako je cena zemljišta sve viša. Sličan princip je već godinama prisutan u Evropi i Americi.

Stoga, kratko objašnjenje hibridne arhitekture kroz primere je zahvalno započeti od objekta veće razmere ka manjoj, kako bi se u što boljoj meri sagledala kompleksnost ovakvog koncepta.

3.3 The Barbican Centre, London, Autori: Chamberlin, Powell and Bon, 1969.-82. godina

Pre 40 godina završena je izgradnja jednog od najkontroverznijih projekata do tada u Londonu po projektu tada mlade arhitektonske firme Chamberlin, Powell and Bon. Utopijski projekat koji je ugledao svetlo

dana, probio je led i uspeo da pod jedan krov smesti čitavu stambenu četvrt sa svim potrebnim sadržajima uklopljenih u celinu toliko dobro da od prvog dana funkcioniše kao grad u gradu.

Tokom projektovanja Barbican centra, autori su tvrdili da oni ne prave samo zgrade na datoj lokaciji, već se bave stvaranjem kompleksnog organizma- novog kvarta. Analizirajući kompleks primećuje se da je promišljeno niz različitih ruta koje povezuju sadržaje i olakšavaju komunikaciju stanovnika i posetilaca. Te rute su mogle da se promene i prilagode tokom vremena. Tako nešto je bilo neophodno dobro promisliti jer se lokacija prostire na 140.000 m².

Ričard Senet (Richard Sennett) je napisao da je kosmopolita neko ko se kreće i olako prilagođava raznolikosti, dok je normalno da život živi paralelno sa stvarima koje njemu nisu poznate. Takva ista definicija se povezuje sa hibridnim objektima, kako navode u svojoj knjizi Aurora Fernandez, Havijer Moza i Arpa „Ovo je hibrid“. Na ovom primeru se Senetova načela odlično mogu sagledati- kako objasniti hibrid i Barbican istovremeno.

3.4 Linked Hybrid, Peking, Autori: Stiven Hol Arhitekta (Steven Holl Architects), 2009. godina

Linked hibrid, ili bukvalno prevedeno „povezani hibrid“ je kompleks koji se prostire na 220.000 m², zamišljen je kao trodimenzionalni urbani prostor, orijentisan na stanovnike. Ima za cilj da se suprotstavi sve većem problemu u Kini, a to je privatizacija javnog urbanog prostora. Ovaj objekat sagledava javni prostor kroz novu prizmu, otvara ga sa svih strana grada i definiše nove modele kako bi javni prostor mogao da izgleda u 21. veku. Veliki broj promišljenih pešačkih koridora ostavljaju mogućnost da ovaj kompleks bude maksimalno pristupačan i kao u slučaju Barbican centra čini ga otvorenim gradom u gradu.

Kompleks je primarno namenjen kolektivnom stanovanju, postavljen tako da se kvalitetnim urbanim prostorima u sklopu kompleksa podstiče susretanje i socijalizaciju. Na tim pravcima variraju različiti programi- komercijalni, obrazovnih i rekreativni, svi u službi podizanja kvaliteta stanovanja.

4. HIBRIDNO STANOVANJE U NOVOM SADU _ PROJEKAT URBANOG HIBRIDA

Prolazeći primere od veće razmere ka manjoj, na slučaju Novog Sada se može zaključiti da je urbano tkivo u sklopu kog se nalazi predmetni objekat veoma male razmere, ali proporcionalno gledano odgovarajuće veličine. Novi Sad spada u kategoriju manjih gradova, iako je drugi po veličini u Srbiji.

Predmetni urbani hibrid je smešten u Železničkoj ulici u starom delu grada Novog Sada. Pored stanovanja dodatni programi koji su smešteni su komercijalni sadržaji, podzemna garaža, sport i rekreacija, obdanište i hotelski smeštaj. Kako je lokacija zahtevna u pogledu dostupnosti slobodnih površina, bitnu ulogu igra javni prostor koji je formiran oko objekta. Takođe, gorući problem je parkiranje. Opšti problem je kolski prevoz iako je grad pogodan za pešački, a pogotovo biciklistički saobraćaj posle nedavnih rekonstrukcija staza. Predviđene garaže su

podeljene u dve zone- privatnu za stanare i javnu koja bi doprinela rasterećenju Železničke ulice.

Odgovor na niz zahteva koji su potrebni za ovakvu lokaciju su sažeti u ovom objektu, koji je zamišljen kao hibrid. Pristupanje projektovanju je otpočeto kroz urbanistički koncept zbog kompleksnosti lokacije. Zbog svog uskog profila, ulica koja je jednosmerna je vremenom postala kanjon kako su nicali novi objekti tokom prethodnih decenija.

4.1 Urbanistički koncept

Polazna tačka urbanističkog koncepta je rasterećenje i proširenje zone ulice u kojoj se nalazi objekat. Povlačenjem objekta i pozicioniranjem dominantne dijagonalne lamele duž parcele otvara se mogućnost za formiranje dva javna prostora- ozelenjena trga. Jedan trg je otvoren ka glavnoj ulici i daje novi duh mesta, dok je drugi unutar bloka i pruža intimniju atmosferu za stanare. U sklopu novog partera zelenilo igra značajnu ulogu u stvaranju mikroambijenata i podiže mikroklimatske uslove na viši nivo. Ovim potezom se dobija efekat humanijeg kompleksa u urbanoj sredini sa visokom gustom stanovanja. Cela strukutra je „izdignuta“ i prizemlje je formirano tako da ima što manji otisak, dok su spratovi prepušteni i natkrivaju oko 50% parcele. Tim potezom je omogućeno da se pored dva otvorena trga formiraju i natkriveni javni prostori, kao i koridori koji su uvek natkriveni- u slučaju da želite da prošetate psa, a napolju pada kiša, sedite u bašti restorana itd. Prizemlja su otvorena i namenjena su različitim komercijalnim sadržajima koji će navoditi ljude da čine blok živim, a ujedno i poboljšati život lokalnom stanovništvu.

Slika 1. Prikazi partera i zelenila formiranog u sklopu bloka

Iz koncepta urbanizma bloka proizilazi i arhitektura objekta. Linearna forma omogućava formiranje 3 bloka stanovanja. Pristupa im se kroz 5 ulaznih zona. Na ovaj način neki od stanova mogu biti dvostrano orijentisani i koristiti potencijal ovakve urbanističke postavke i zelenih površina formiranih u bloku. Trgovi i natkriveni javni prostori ostavljaju prostora za buduće aktivnosti i prenamene ako potrebe budu to iziskivale.

4.2 Programska šema objekta

Kroz linearnu formu objekta tražena je logika kako najefikasnije organizovati stanovanje kao prioritarnu programsku celinu, uz sve dodatne programe koji će doprineti što kvalitetnije sklopljenom hibridu. Shodno tome, stanovanje se prostire na 3 etaže uz jedan povučeni sprat. Ukupno je smešteno 77 stambenih jedinica različitih struktura- loft, jednosobni, dvosobni i trosobni stanovi. Stanovi variraju u kvadraturama od 50m² do 195m². Pristupa im se pomoću 5 ulaznih zona.

Parkiranje je predviđeno u suterenu objekta ispod celokupne parcele na dva nivoa. Garaža je podeljena u

dve celine- privatnu i javnu. Svaka stambena jedinica ima svoje parking mesto, dok je druga zona sa preostalim parking mestima okrenuta ka Železničkoj ulici i namenjena je javnom parkiranju. U sklopu garaža se nalaze i tehničke prostorije.

Slika 2- Programski dijagram celokupnog sklopa hibrida

Prizemlje sa galerijom objekta je namenjeno komercijalnim sadržajima. Na taj način se dodatno oplemenjuje javni prostor i nude se sadržaji koji će imati benefita od sredine u kojoj se nalaze, kao i sredina u kojoj su oni smešteni. U tim zonama sadržaji mogu biti promenljivog karaktera, s toga primarna postavka su prodavnice, servisi, ordinacije, sport i rekreacija, ugostiteljski lokali itd.

Prema javnom trgu je pozicioniran hotel. Svojom kraćom stranom izlazi na ulicu, dok je svojim bočnim delom okrenut ka trgu i zelenim površinama. Zauzima kompletnu vertikalu i smešta 15 soba i 5 apartmana. U prizemlju hotela je smeštena recepcija, lobi sa barom, kuhinja i servisne prostorije, dok je na galeriji restoran.

Specifična struktura hibrida je u svojoj formi i funkciji zamišljena tako da ostavlja ravne krovove za zelene krovne bašte. S toga, na poslednje dve etaže je smešteno obdanište. Koncipirano tako da izlazi na krovnu terasu, poseduje sve funkcionalne celine koje treba da obezbedi takva ustanova za ukupno 20 dece.

Poslednja etaža je namenjena sportu i rekreaciji. Namenjena je stanovnicima hibrida. Specifična struktura ostavlja prostora za povećavanje ili smanjivanje stambenih jedinica u korist ovog programa. Teretana sa spravama, ormarići, kupatila i instruktori za treninge je pogodno da bude franšiza nekog fitness lanca, a time bi pojednostavilo organizaciju.

4.3 Model stanovanja

Strukture stanova su formirane od loft i jednosobnih do trosobnih. Stanovima se pristupa preko 5 individualnih ulaza u prizemlju. Komunikaciona jezgra su sastavljena od dva lifta i jednokrakih i dvokrakih stepeništa.

Ukupno je formirano 77 stambene jedinice na 4 sprata i petoj povučenoj etaži. Na prva tri sprata se nalazi po 19 stanova, dok je na četvrtom 12 stanova i na poslednjem spratu preostalih 8 stambenih jedinica. 90% stanova poseduje pripadajuće lođe i terase. Kvadrature variraju od 50m² do 195m².

Stanovi su zamišljeni kao komforni prostori za život, te su kvadrature stanova pratile taj standard što se može sagledati kroz katalog stanova. Raspored stanova po etažama je formiran tako da je moguće spojiti dve stambene jedinice u jednu. Takva situacija je pogodna pre svega u centralnoj lameli bloka, čime se dobijaju dvostrano orijentisani stanovi, što se može videti u grafičkim priložima na tipskoj osnovi sprata.

4.4 Materijalizacija objekta

Konstrukcija objekta je projektovana u AB skeletnom sistemu. Duboka temeljna jama i dvoetažna podzemna garaža je obezbeđena šipovima i objekat se oslanja na temeljnu ploču. Kružni stubovi u podzemnim etažama pružaju mogućnost optimalne organizacije garažnih mesta i potrebnih saobraćajnica. Međuspratna konstrukcija je projektovana kao puna ploča uz obodne grede i platna radi ukrućenja. Krovovi su formirani kao ravni i u zonama su ozelenjeni, postavljeni su kolektori kišnice i solarni paneli preko kojih se strujom snabdevaju zajedničke prostorije.

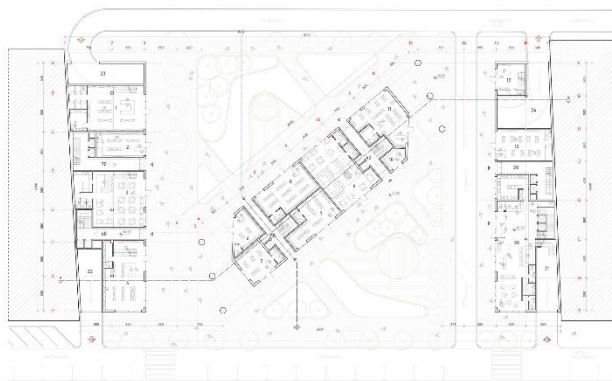
Slika 3- Karta materijala

5. ZAKLJUČAK

U ovom radu smo analizirali problem ekspanzije modernih gradova na primeru Novog Sada, a ujedno se predlaže aktivno sistematično restrukturiranje jedne arhitektonske jedinice na datom lokalitetu. Okosnica ovog predloga se sastoji u hibridnim objektima i celinama unutar gradskih jezgara.

Izgradnjom hibridnih objekata je moguće formirati nov sistem gde nužno nije fokus samo na profitu, već na definisanju i postavljanju novih standarda kvaliteta stanogradnje u Srbiji. Prethodna decenija nam je pokazala da nekontrolisana i intenzivna izgradnja može samo da nanese trajnu štetu gradu. Detaljnom analizom predloženog rešenja se pokazuje na koji način se gradnjom hibridnih objekata stanovništvu obezbeđuje niz pogodnosti i podiže nivo kvaliteta života u gradskim sredinama.

6. GRAFIČKI PRILOZI

Slika 4- Osnova prizemlja

Slika 5- Istočna fasada

Slika 6- Vizualizacija 1

Slika 7- Vizualizacija 2

7. LITERATURA

- [1] Časopis DaNS, broj 85-86 – tekst: Generalni urbanistički planovi kao okvir modernizacije Novog Sada, autor teksta: Slobodan Jović (2019)
 - [2] Nacionalna Geografija i Skidmore, Owings & Merrill LLP (SOM) – Gradovi budućnosti, Od mega regiona do mikro kuća (2019)
 - [3] Aurora Fernández Per, Javier Mozas, Javier Arpa - This is Hybrid / An Analysis of Mixed-Use Buildings -A+t Architecture Publishers (2014)
 - [4] Joseph Fenton – Hybrid Buildings / Pamphlet Architecture No.11 New York, San Francisco (1985)
- Peter Sloterdijk - What Happened in the Twentieth Century - Towards a Critique of Extremist Reason- Polity Press (2018)
- Jane Jacobs - The Death and Life of Great American Cities- Vintage Books (1961)
- HYBRIDS I. High-Rise Mixed-Use Buildings- A+t Architecture Publishers (2008)

Kratka biografija:

Filip Pajović rođen u Beogradu 1995. godine. Pohadao je X beogradsku gimnaziju "Mihajlo Pupin" na Novom Beogradu. Osnovne i master studije završio je na Departmanu za arhitekturu i urbanizam, Fakulteta tehničkih nauka u Novom Sadu.
kontakt: filip.d.pajovic@gmail.com